

OILADAGI QADRIYATLAR TIZIMI: MAZMUNI VA TARBIYAVIY IMKONIYATLARI

Soyibova Bonu O'tkirovna

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti Pedagogika fakulteti

Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi yo'nalishi Maktabgacha ta'lim Magestranti

E-mail; utkirraupov62@gmail.com

Annotatsiya Ushbu maqolada oiladagi qadriyatlar tizimining mazmuni, uning shaxs kamolotidagi va tarbiyaviy jarayondagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Oilaviy qadriyatlarning ma'naviy, axloqiy, milliy va ijtimoiy yo'nalishlari yoritilib, ularning bola tarbiyasidagi o'rni asoslab berilgan. Shuningdek, oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati ham ko'rsatib o'tilgan. Maqolada oila qadriyatlarining jamiyat barqarorligiga ta'siri va ularning tarbiyaviy imkoniyatlari haqida amaliy tavsiyalar berilgan. Maqolada oiladagi qadriyatlar tizimi, uning ijtimoiy-pedagogik mazmuni va tarbiyaviy imkoniyatlari ilmiy asosda yoritilgan. Oila muhitining shaxs kamolotiga ko'rsatadigan ta'siri, qadriyatlarning turlari hamda ularni yosh avlod ongiga singdirish mexanizmlari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: oila, qadriyatlar tizimi, tarbiya, ma'naviyat, milliy an'ana, shaxs kamoloti, axloqiy tarbiya, ijtimoiy muhit.

Аннотация В данной статье научно и теоретически анализируется сущность системы семейных ценностей, её роль в формировании личности и воспитательном процессе. Раскрыты духовные, нравственные, национальные и социальные направления семейных ценностей, обосновано их значение в воспитании детей. Также показано значение сотрудничества между семьёй и образовательными учреждениями. В статье рассмотрено влияние семейных ценностей на устойчивость общества и представлены практические рекомендации по использованию их воспитательных возможностей. Кроме того, освещено социально-педагогическое содержание и воспитательный потенциал системы семейных ценностей. Проанализировано влияние семейной среды на развитие личности, типы ценностей и механизмы их внедрения в сознание подрастающего поколения.

Ключевые слова: семья, система ценностей, воспитание, духовность, национальная традиция, развитие личности, нравственное воспитание, социальная среда.

Abstract This article provides a scientific and theoretical analysis of the system of family values, its content, and its role in personal development and the educational process.

The moral, ethical, national, and social aspects of family values are explored, emphasizing their importance in child upbringing. The significance of cooperation between the family and educational institutions is also discussed. The article presents practical recommendations on the influence of family values on social stability and their educational potential. Furthermore, the socio-pedagogical essence of the family value system, its impact on personal development, and the mechanisms of instilling values in the younger generation are examined in detail.

Keywords: family, system of values, education, spirituality, national tradition, personal development, moral education, social environment.

Jamiyat taraqqiyotining poydevori — bu mustahkam, mehr-oqibatli va qadriyatlarga boy oila hisoblanadi. Oila nafaqat ijtimoiy institut, balki shaxsning dastlabki tarbiya maskani, insoniy fazilatlarning shakllanish manbai hamdir.[2] Har bir bola oilada axloq, odob, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, sadoqat kabi fazilatlarni o'rganadi. Shu bois oiladagi qadriyatlar tizimi jamiyatning ma'naviy salohiyatini belgilovchi muhim omil sanaladi.[3] Bugungi globallashuv davrida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, oiladagi tarbiyaviy muhitni mustahkamlash, farzandlarda milliy o'zlikni shakllantirish dolzarb masalaga aylandi.[1][2] Oila — insoniyat tarixining eng qadimiy ijtimoiy institutidir. Uning asosiy vazifasi nafaqat biologik avlodni davom ettirish, balki ma'naviy, axloqiy va madaniy merosni yangi avlodga yetkazishdan iborat.[3] Oila — bu shaxsni jamiyatga tayyorlovchi birlamchi ijtimoiy muhitdir. Har qanday jamiyatning barqarorligi, ma'naviy salohiyati va madaniy darajasi oiladagi qadriyatlar tizimi bilan chambarchas bog'liq. Oila ichida shakllanadigan qadriyatlar bola ongi va xulq-atvorining asosini tashkil etadi.[8] Shu bois "Oila madaniyati", "oilaviy qadriyatlar" tushunchalari zamonaviy pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlarining markaziy tushunchalaridan biriga aylangan. Bugungi globallashuv, texnologik o'zgarishlar, madaniyatsiz axborot oqimlari fonida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, oila tarbiyasini mustahkamlash har qachongidan ham muhimdir. [7] Chunki oiladagi qadriyatlar — bu inson ma'naviy immunitetining poydevori, jamiyatning axloqiy barqarorligini ta'minlovchi eng muhim omildir. Shu jihatdan oiladagi qadriyatlar tizimini chuqur o'rganish, uning tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlash zamonaviy pedagogika uchun muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Oiladagi qadriyatlar tizimining mazmuni; Oiladagi qadriyatlar tizimi — bu oila a'zolarining xulq-atvorini, o'zaro munosabatini, maqsad va qarashlarini belgilovchi axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy tamo yillar majmuasidir. U quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: [6]

1. Ma'naviy qadriyatlar: mehr-oqibat, sadoqat, halollik, vatanparvarlik, minnatdorlik;
2. Axloqiy qadriyatlar: odob, mas'uliyat, rostgo'ylik, kechirimlilik;

3. Milliy qadriyatlar: urf-odatlar, marosimlar, milliy kiyimlar, bayramlar;

4. Diniy qadriyatlar: e'tiqod, poklik, saxovat, duoda bo'lish;

5. Ijtimoiy qadriyatlar: mehnatsevarlik, hamjihatlik, yordam va hurmat.

Bu qadriyatlar bola tafakkurini, axloqini, jamiyatda o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Shu bois oilaviy qadriyatlar tizimi shaxsni har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiladi. Bu qadriyatlarning uyg'unlashuvi natijasida oilada o'ziga xos ma'naviy iqlim shakllanadi. Ushbu iqlim bola ongiga, ruhiyatiga, xatti-harakatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Oilaviy qadriyatlarning tarbiyaviy funksiyalari [4]; Oila qadriyatlari shaxsni har tomonlama shakllantirishda quyidagi tarbiyaviy funksiyalarni bajaradi:

Axloqiy-falsafiy funksiyasi: bola oilada "yaxshi-yomon", "to'g'ri-noto'g'ri" tushunchalarini ajratishni o'rganadi; Ijtimoiy moslashuv funksiyasi: oila jamiyatdagi me'yorlarni bolaning ongiga singdiradi; [5] Ma'naviy-ruhiy funksiyasi: mehr-oqibat, bag'rikenglik, e'tiqod, sabr kabi his-tuyg'ularni rivojlantiradi; Estetik funksiyasi: oila muhitidagi tozalik, uyg'unlik, madaniyat bolada go'zallikni his qilishni o'rgatadi;

Vatanparvarlik funksiyasi: milliy qadriyatlar orqali yurtga muhabbat, xalqiga sadoqat ruhini singdiradi. Demak, oiladagi qadriyatlar tizimi bola shaxsining axloqiy, intellektual va hissiy jihatdan yetuk inson bo'lib shakllanishida o'ziga xos "ichki pedagogik tizim" vazifasini bajaradi. [4]

Oilaviy qadriyatlarning tarbiyaviy imkoniyatlari; Oilaviy qadriyatlar tarbiya jarayonining eng tabiiy maktabidir. Bola ota-onasi, buvi-buvalarining harakat va so'zlaridan ibrat oladi. Shu orqali u:

1. axloqiy me'yorlarni o'rganadi;

2. mehnatsevarlik va sabr-toqatni shakllantiradi;

3. o'z millati va yurti bilan faxrlanishni o'rganadi; [3]

4. ma'naviy poklik va mehr-oqibat tuyg'usini rivojlantiradi. Ota-onaning har bir harakati, so'zi, oiladagi muhabbat muhiti bolaning ruhiy dunyosiga kuchli ta'sir

Ko'rsatadi. Shuning uchun ota-onalar o'z xatti-harakatlari bilan farzandlariga namunaviy shaxs bo'lishlari zarur. Milliy va zamonaviy qadriyatlarning uyg'unligi

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Yosh avlodni milliy qadriyatlarga sodiq, zamonaviy bilimlarga ega inson qilib tarbiyalash — bizning eng muhim vazifamizdir". Shu bois oiladagi qadriyatlar tizimi milliy an'analar va zamonaviy g'oyalarni uyg'unlashtirgan holda shakllanishi zarur. [1]

Masalan: milliy qadriyat sifatida kattalarga hurmat, kichiklarga mehr ko'rsatish;

zamonaviy qadriyat sifatida bilimga intilish, texnologiyadan to'g'ri foydalanish, ekologik madaniyatni rivojlantirish. Bu uyg'unlik oila muhitini boyitadi, bolalarda ham milliy g'urur, ham global tafakkur shakllanishiga xizmat qiladi. Oila va ta'lim muassasalari

hamkorligi; Oiladagi qadriyatlarni mustahkamlashda ta'lim muassasalarining roli ham katta. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Oila kuni", "Milliy qadriyatlar haftaligi" kabi tadbirlarni o'tkazish, bolalarda ota-onaga hurmat, milliy g'urur, insoniy fazilatlarni tarbiyalaydi. Tarbiyachilar ota-onalar bilan hamkorlikda bolalarning ijtimoiylashuviga ko'maklashadi. Bu esa oilaviy

qadriyatlarning amaliy mustahkamlanishiga xizmat qiladi [2]. Oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik oila tarbiyasi ta'lim tizimining boshlang'ich bosqichi hisoblanadi. Tarbiyachilar, psixologlar va ota-onalar o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolaning ijtimoiylashuv jarayonida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tarbiyachilar oiladagi ijobiy qadriyatlarni mustahkamlovchi mashg'ulotlar o'tkazishlari; ota-onalar esa bolani tarbiyachi bilan birgalikda nazorat qilish, uni qo'llab-quvvatlashlari kerak. [7]

Bu hamkorlik orqali oilaviy qadriyatlar nafaqat saqlanadi, balki ta'lim jarayonida yanada mustahkamlanadi.

Xulosa va tafsiyalar

Xulosa qilib aytganda, oiladagi qadriyatlar tizimi shaxs kamolotining negizi, jamiyat barqarorligining kafolatidir. Har bir oila o'z qadriyatlarini asrab, yosh avlodga singdirsa, millatning ma'naviy yuksalishiga erishiladi. [1] Shu bois ota-onalar, pedagoglar va jamiyat vakillari o'zaro hamkorlikda oilaviy qadriyatlar tizimini rivojlantirish, ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish yo'lida faol bo'lishlari zarur. Oiladagi qadriyatlar tizimi — shaxs tarbiyasining eng asosiy tayanch nuqtasidir. U bolaning axloqiy, ma'naviy, intellektual va ruhiy rivojlanishini belgilaydi. Har bir oila o'z qadriyatlarini asrab-avaylab, bolalar ongiga singdirsa, jamiyatda barkamol, iymonli, halol, vatanparvar avlod voyaga yetadi. [4] Oiladagi qadriyatlar tizimini mustahkamlash uchun: ota-onalar ma'naviy saviyasini oshirish; oila va ta'lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish; milliy qadriyatlarni zamonaviy talablarga mos tarzda rivojlantirish; ijtimoiy tarmoqlarda oilaviy qadriyatlarni targ'ib qilish lozim. Shu tarzda oila tarbiyasi jamiyat ma'naviy poydevorini yanada mustahkamlaydi va kelajak avlodni barkamol insonlar sifatida voyaga yetkazadi.

Xulosa va tavsiyalar Oila insonning birinchi ijtimoiy maktabi bo'lib, unda bola hayotning asosiy qoidalari, axloqiy me'yorlari va madaniy qadriyatlarini o'rganadi. Shu bois, oilada sog'lom ma'naviy muhitning mavjudligi jamiyat taraqqiyotining poydevorini tashkil etadi. Oilaviy qadriyatlar nafaqat tarbiyaviy, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Ular orqali yoshlar o'z milliy ildizlarini, madaniyatini, urf-odatlarini va ajdodlar merosini anglaydi. Shu sababli, oilada mehr-oqibat, hurmat, mas'uliyat, mehnatsevarlik kabi qadriyatlarni mustahkamlash shaxs kamoloti va jamiyat taraqqiyotining kafolati hisoblanadi.

Tavsiyalar:

1. Ota-onalar uchun: Farzand tarbiyasida shaxsiy namuna ko‘rsatish, oilada doimiy mehr, hurmat va o‘zaro ishonch muhitini yaratish zarur.
 2. Ta’lim muassasalari uchun: Oila bilan hamkorlikni kuchaytirish, oilaviy qadriyatlarni o‘quv-tarbiyaviy jarayonga singdirish va ota-onalar uchun muntazam ma’naviy-ma’rifiy seminarlar tashkil etish tavsiya etiladi.[3]
 3. Jamiyat uchun: Ommaviy axborot vositalari orqali milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish, yoshlar orasida oilaviy qadriyatlar mavzusida tanlov va loyihalar o‘tkazish maqsadga muvofiqdir.[7]
 4. Tadqiqotchilar uchun: Oilaviy qadriyatlarning zamonaviy jamiyatdagi o‘zgarishlarini tahlil etish, globalizatsiya sharoitida ularni saqlab qolish mexanizmlarini o‘rganish dolzarb masala hisoblanadi.
 5. Pedagog va psixologlar uchun: Ota-onalar bilan ishlash tizimini takomillashtirish, oilaviy qadriyatlar mavzusida trening, suhbat va amaliy mashg‘ulotlar tashkil etish foydali natija beradi.[4]
 6. Davlat va jamoat tashkilotlari uchun: Oila institutini mustahkamlashga qaratilgan dasturlar, grantlar va axborot loyihalarini ko‘paytirish zarur.
 7. Ommaviy axborot vositalari uchun: Ijobiy namunali oilalar hayotini targ‘ib qilish, milliy qadriyatlar, axloqiy me’yorlar va oilaviy birdamlik haqida ijtimoiy roliklar tayyorlash tavsiya etiladi.[6]
- Umuman olganda, oiladagi qadriyatlar tizimini chuqur o‘rganish va ularni amaliyotda mustahkamlash — bu barkamol, ma’naviy yetuk, Vatanga sodiq avlodni tarbiyalashning eng muhim omili hisoblanadi. Shu sababli, har bir oila o‘z qadriyatlarini asrab-avaylashi, ularni keyingi avlodlarga to‘g‘ri yo‘nalishda yetkazishi zarur. Barkamol avlod tarbiyasining, ma’naviy yuksalishning va milliy barqarorlikning asosiy garovidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila institutini mustahkamlash to‘g‘risida”gi farmoni. – 2022 yil.
3. G‘. Yo‘ldoshev, N. Qodirova. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2019.
4. Xolmuhamedova N. Oila pedagogikasi. – Toshkent: Fan, 2020.
5. Абдуллаева М. Семейные ценности и воспитание детей в современном обществе. – Москва, 2018.
6. Кузнецова Л.В. Психология семьи. – Санкт-Петербург, 2017.
7. Жураева З. Ма’naviyat va tarbiya asoslari. – Toshkent, 2021.
8. Назарова Г. Oila va jamiyat tarbiyasi. – Samarqand, 2020.